

และพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขภาพศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศ อื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้นสถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

สรุปได้ว่า หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้นั้นผู้บริหารเป็นบุคคลที่สำคัญโดยผู้บริหารจะต้องศึกษาหลักสูตร จัดเตรียมเอกสารหลักสูตรให้พร้อมเสมอไว้สำหรับครู จัดให้มีการวางแผนนำหลักสูตรไปใช้ นิเทศ ติดตาม กำกับ แก้ไขปัญหา รวมถึงการพัฒนาตนเองและครูผู้สอนมี ความรู้เรื่องหลักสูตรให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแนวนโยบายการจัดการศึกษา หลักการจัดการศึกษา จุดมุ่งหมาย มาตรฐานการเรียนรู้ และผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.2 กิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกระบวนการในการนำหลักสูตรมาสร้างเป็นกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนผู้เรียน ในการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นอาจบูรณาการทั้งภายในหน่วยการเรียน สาระการเรียนรู้ หรือบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ ของผู้เรียน เพื่อให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.2.1 ความหมายของการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอน เป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดของการจัดการศึกษา การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายเพียงไร นักการศึกษาได้กล่าวถึงงานการเรียนการสอนไว้ดังนี้

ไวลส์ (Wiles, 1975 : 126 อ้างถึงใน, วัชจิรา พุทถนอม 2544 : 33) ได้ให้ความหมายของการสอนไว้ 4 ลักษณะดังนี้ คือ

1) การสอน คือ การชี้แนะ การช่วยเหลือ แนะนำจัดหาวัสดุและส่งเสริมให้คิดทำสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เรียนอยาก رؤ้อยากเห็น

2) การสอน คือ การให้ความรู้ เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ โดยที่ผู้สอนเป็นผู้รวบรวมความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ตามความเป็นจริงให้ง่ายและน่าสนใจ เพื่อสะดวกแก่การที่ผู้เรียนจะได้เข้าใจและรับไว้ได้

3) การสอน คือ การที่ผู้สอนทำงานร่วมกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ รู้จักคิด รู้จักทำด้วยตนเอง

4) การสอน คือ การแนะแนวทางให้แก่ผู้เรียน โดยใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ และกิจกรรมที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเจริญงอกงาม และพัฒนาการไปในทางที่พึงประสงค์ตรงกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2537 : 72) ให้ความหมายไว้เป็น 2 คำ คือ การสอน(Teaching) หมายถึง การถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียน และการเรียนการสอน(Instrurcyion) มีความหมายกว้างกว่าการสอน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอน เช่น การใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรมระหว่างสอน การทดสอบ เป็นต้น

ธีรพงศ์ แก่นอินทร์ (2539 : 3) อธิบายความหมายการเรียนการสอนว่า หมายถึง กระบวนการของความพยายามที่จะช่วยเหลือ สร้าง และชักจูง ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายบางประการ

จากความหมายของการเรียนการสอนดังกล่าว สรุปได้ว่า การเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ และสามารถบรรลุหลักการ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจากการจัดการศึกษา

2.2.2 หลักการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2535 : 11-12) ให้หลักการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

- 1) การจัดการเรียนการสอนต้องจัดให้มีกระบวนการเรียนสำคัญพอกับเนื้อหา
- 2) การจัดการเรียนการสอนต้องเน้นให้นักเรียนเป็นผู้แสดง ครูเป็นผู้กำกับ หรือเป็นผู้ดำเนินการ โดยใช้แผนการสอน คู่มือ และสื่อการเรียนต่าง ๆ เป็นแนวทางและเครื่องมือเพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติหรือศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง
- 3) การจัดการเรียนการสอนต้องมุ่งส่งเสริมให้นักเรียนค้นหาความรู้สรุปและตัดสินใจด้วยตนเอง

4) การจัดการเรียนการสอนต้องเน้นภาคปฏิบัติควบคู่ไปกับภาคทฤษฎี หมายถึง การเรียนเรื่องที่ปฏิบัติได้ ก็ให้มีการปฏิบัติควบคู่ไปกับทฤษฎี. โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับท้องถิ่นและให้นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ

5) การส่งเสริมให้ครูใช้วิธีการสอนหลาย ๆ รูปแบบ ความเหมาะสมของเนื้อหาและสภาพของนักเรียน เช่น บรรยาย อภิปราย ถามตอบ บทบาทสมมุติ แบ่งกลุ่มแก้ปัญหา ศึกษาปัญหาเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคล ค้นคว้า ศึกษาเอกสารที่ ทดลองสาธิต จัดนิทรรศการ ทำสมุดภาพ ใช้โสตทัศนูปกรณ์ และวิธีระดมพลังสมอง

6) การจัดการเรียนการสอนควรเน้นกระบวนการกลุ่ม โดยถือหลักให้นักเรียน ร่วมกันคิด ร่วมกันเรียน ร่วมกันแก้ปัญหา และร่วมกันรับผลที่เกิดขึ้น

กรมวิชาการ (2544 : 33) ได้ให้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา ต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยคำนึงสิ่งต่อไปนี้

1) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการโครงการ องค์ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น

2) จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ และความสามารถความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น

3) จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น

4) จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่าง ๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

5) การประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน

จากแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนข้างต้น สรุปได้ว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นจะต้องมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และหลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน และมีการประเมินผลอย่างเป็นระบบจึงจะประสบความสำเร็จ

2.2.3 บทบาทของผู้บริหารกับงานการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรกำหนด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญกับ กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นพิเศษ ได้มีผู้กล่าวถึงบทบาทและภาระหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษากับกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ดังนี้

กิติมา ปริศติติก (2532 : 61-68) ได้กล่าวถึงภาระหน้าที่ของผู้บริหาร โรงเรียนที่จะต้องปฏิบัติ โดยตรงในการเรียนการสอน คือ

- 1) การจัดให้มีแผนการสอน
- 2) การจัดตารางสอน
- 3) การจัดชั้นเรียน
- 4) การจัดครูเข้าสอน
- 5) การสอนซ่อมเสริม
- 6) การจัดแบบเรียน
- 7) การจัดห้องสมุด

สมเดช สีแสง (2539 : 603) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จะต้องกระทำ โดยให้โรงเรียนจัดให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้สอดคล้องกับความสนใจ สภาพชีวิตจริงของผู้เรียน และให้โอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเองตามความสามารถ จัดให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือบูรณาการ ทั้งภายในกลุ่มประสบการณ์ และระหว่างกลุ่มและประสบการณ์ให้มากที่สุด ควรเน้นกระบวนการเรียนรู้กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และสร้างสรรค์รวมถึงกระบวนการกลุ่ม ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด เน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ จัดให้มีการศึกษาคิดตามและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และสอดแทรกจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานในเรื่องความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบควบคู่กันไปด้วย และที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งผู้บริหารจะต้องปฏิบัติในงานการเรียนการสอน คือการจัดสภาพแวดล้อม และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน

จากที่กล่าวข้างต้น กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนร่วมมือกันวางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามที่หลักสูตรกำหนด ให้ความสำคัญและสนับสนุนให้ครูดำเนินการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนอย่างมีจุดหมาย ที่เหมาะสมกับหลักสูตร แผนการสอน รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อม ห้องเรียน อาคารสถานที่ เตรียมพร้อมด้านบุคลากร การควบคุม กำกับ ติดตามกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงเทคนิคกระบวนการเรียนการสอนที่ทันสมัย เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

2.3 สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอน เพราะเป็นสิ่งเร้าให้นักเรียนมีความสนใจและเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดหาบริการ ควบคุม กำกับ และส่งเสริมให้ครูรู้จักใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3.1 ความหมายสื่อการเรียนการสอน

มีนักวิชาการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมาย ของสื่อการเรียนการสอน ไว้ดังนี้

กิตติมา ปรีดีดิลก (2532 : 268) ให้ความหมายสื่อการเรียนการสอนว่า สื่อการสอน หมายถึง วัสดุสิ่งของ ภาพ เครื่องใช้ ตลอดจนหมายถึงตัวบุคคล วิธีการ สถานที่ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนเกิดผลดี

คณีย์ ไชยโยธา (2534 : 8) ให้ความหมาย สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นประเภทถาวรและสิ้นเปลืองรวมทั้งวิธีการที่สอนใช้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ธีรารัง บัวศรี (2534 : 207) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหนะหรือสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะและเจตคติ ตามจุดประสงค์การเรียนการสอน และตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 244) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่น่าความรู้ไปผู้ผู้เรียน อยู่ในรูปของสิ่งตีพิมพ์หรือไม่ใช่สิ่งพิมพ์ก็ได้ สื่อการสอนที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ คือ สื่อประเภท โสตทัศนูปกรณ์ หมายถึง วัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์ และวิธีการทาง โสตทัศนศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 407) ได้อธิบายว่า สื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวกยิ่งขึ้น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีและบรรลุคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนด

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางในการรับรู้ ไม่ว่าจะเป็นวัสดุ เครื่องมือ บุคคลหรือวิธีการต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้ เรียนรู้ได้รวดเร็ว บรรลุเป้าหมายและจุดประสงค์ที่วางไว้

2.3.2 หลักการใช้สื่อการสอน

เพื่อให้ครูสามารถจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนผู้เรียนได้รับรู้ เรียนรู้ได้รวดเร็วบรรลุเป้าหมาย และจุดประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ได้สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์

ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร จำเป็นต้องอาศัยสื่อการเรียนการสอนจะเป็นวัสดุ เครื่องมือ บุคคลหรือวิธีการต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอน ที่จะช่วยให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าสนใจ

การใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพนั้น อัมภา บุญช่วย (2537 : 101-103) ได้เสนอหลักการใช้สื่อการเรียนการสอนไว้พอสรุปได้ ดังนี้ คือ

1) หลักการเลือกสื่อการสอน อาจพิจารณาจากความสัมพันธ์กับเนื้อหา ความเหมาะสมกับระดับชั้นและวันของผู้เรียน หรือสภาพแวดล้อม หรือเลือกสื่อที่ตรงกับเนื้อหา เป็นต้น

2) หลักการเตรียมสื่อการสอน การเตรียมสื่อการสอน ช่วยให้เกิดความพร้อมความสะดวกและความสำเร็จในการสอน คือ ต้องมีการเตรียมตัวครูเอง การเตรียมเด็ก และการเตรียมสื่อให้พร้อมก่อนนำไปใช้

3) หลักการนำเสนอ เมื่อเตรียมทุกอย่างพร้อมแล้ว มาถึงขั้นตอนการเตรียมนำเสนอการเรียนการสอนในห้องเรียน มีหลักที่ครูควรยึดหลักว่า ไม่มีสื่อใดทำหน้าที่แทนครู ได้สมบูรณ์แบบเดียวเพียงทำหน้าที่ช่วยในการจัดกิจกรรมเท่านั้น และต้องใช้สื่อให้เหมาะสมกับวิธีสอน

4) หลักการประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอนหลังจากใช้สื่อเสร็จแล้ว ครูอาจมีการประเมินการใช้สื่อจากองค์ประกอบ 3 ประการคือ

4.1) ครู

4.2) นักเรียน

4.3) สื่อการเรียนการสอน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรมวิชาการ (2544 : 23 - 24) ได้กำหนดสื่อการเรียนรู้อย่างกว้าง การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์รวมทั้งมีความยืดหยุ่นสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้อะไรก็ได้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภทรวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบอบการศึกษามาใช้ในการเรียนรู้โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ และแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้นี้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลายทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า

น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งของต่อเนื่องตลอดเวลาเพื่อให้การนใช้สื่อการเรียนรูเป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควรดำเนินการดังนี้

- 1) จัดทำและจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้
- 2) ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 3) จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน
- 4) ศึกษาวิธีการเลือก และการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมหลากหลายและสอดคล้อง
- 5) ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐาน สื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเองและที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมิน สื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่กันอย่างสม่ำเสมอ
- 6) จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ในสถานศึกษา และในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้
- 7) จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น
- 8) จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อ และการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

จากข้อความข้างต้น สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน เป็นอุปกรณ์ และวิธีการ ที่ช่วยให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้สื่อการเรียนการสอน ให้ได้ผลดีนั้นต้องตรงกับจุดประสงค์เนื้อหาและกิจกรรมของบทเรียน รวมถึงจุดมุ่งหมายและหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3.3 ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

ประเภทของสื่อการเรียนการสอนเป็นเครื่องใช้ในการประกอบการสอนของครูและประกอบการเรียนของนักเรียน

ส่วนคนัย ไชยโยธา (2534 : 8) ได้จำแนกสื่อการเรียนการสอนเป็น 2 ประเภทคือ

- 1) เครื่องมือหรืออุปกรณ์ เป็นสื่อที่ต้องอาศัยความรู้ในแบบต่าง ๆ มาป้อนผ่านเครื่องไปสู่ผู้เรียน เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องเล่นแผ่นเสียง เครื่องรับโทรทัศน์ วิทยุ กระดานดำ เป็นต้น

2) วัสดุ ได้แก่ สื่อเล็กๆ บางอย่างต้องอาศัยสื่อใหญ่สำหรับนำเสนอ เช่น फिल्मภาพยนตร์ แผ่นสไลด์ ม้วนเทปบันทึกเสียง เป็นต้น สื่อเล็กบางอย่าง เป็นตัวของตัวเองโดยเอกเทศ เช่น หนังสือ ภาพ ของจริง หุ่นจำลอง แผนที่ ลูกโลก บัตรคำ ชุดการสอน

สำหรับ ปรียาพร วงศ์อนุครโรจน์ (2535 : 248) ได้แบ่งสื่อการเรียนการสอน ออกเป็น

3 ประเภท ดังนี้

1) โสตทัศนวัสดุ ได้แก่

- 1.1) ภาพ เช่น ภาพเขียน ภาพถ่าย ภาพที่ตัดมา
- 1.2) วัสดุลายเส้น ได้แก่ การ์ตูนลายเส้น แผนภูมิ แผนสถิติ โปสเตอร์
- 1.3) วัสดุมีทรง ได้แก่ หุ่นจำลอง ของจริง

2) เครื่องมือโสตทัศนอุปกรณ์ ได้แก่

- 2.1) เครื่องเสียง เช่น เครื่องบันทึกเสียง เล่นแผ่นเสียงและเครื่องขยายเสียง
- 2.2) เครื่องฉายเช่น เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์

3) กิจกรรมโสตทัศนอุปกรณ์ ได้แก่

- 3.1) การศึกษานอกสถานที่
- 3.2) การจัดนิทรรศการ
- 3.3) การจัดสถานการณ์จำลอง

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535 : 30) ได้แบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1) สื่อประเภทของจริงของจำลอง หมายถึงสิ่งของที่ปรากฏอยู่จริงและสิ่งของที่เป็นตัวแทนสิ่งที่มีอยู่จริง

2) สื่อประเภทชุดฝึก/แบบฝึก หมายถึง สิ่งของที่จัดทำเป็นรูปเล่ม โดยนำมาใช้กับนักเรียนเพื่อฝึกทักษะการเรียนรู้ครั้งหนึ่ง ๆ

3) สื่อประเภทประสม หมายถึงสิ่งจัดทำประกอบกันเป็นหน่วยหนึ่ง ๆ โดยที่ในหน่วยนั้น ๆ จะประกอบด้วยสื่อตั้งแต่สองประเภทขึ้นไปประกอบกันในการนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4) สื่อประเภทวัสดุ หมายถึง สิ่งของที่จัดขึ้นเป็นรูปเล่ม แผ่น ซีนหรืออื่นๆ ที่นำมาใช้ร่วมกับเครื่องหรือฮาร์ดแวร์ โดยสื่อดังกล่าวจะมีลักษณะค่อนข้างชำรุดเสียหายง่าย

5) สื่อหนึ่งทาง หมายถึง สื่อที่ครูเป็นผู้นำมาใช้ประกอบในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนครั้งหนึ่งๆ

6) สื่อสองทาง หมายถึง สื่อที่ครูและนักเรียนใช้ร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนครั้งหนึ่งๆ

7) สื่อเรียนด้วยตนเอง หมายถึง สื่อที่นักเรียนนำมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมการเรียน

2.4 การวัดผลประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลการศึกษา เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาในระดับต่างๆ และยังเป็นข้อมูลให้ครูผู้สอนนำไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2.4.1 ความหมายของการวัดผลประเมินผล

วรสุตา บุญยไวโรจน์ (2526 : 245) ให้ความหมายการวัดผล (Measurement) และการประเมินผล (Evaluation) ว่าเป็นกระบวนการที่แตกต่างกันแต่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน การวัดผล หมายถึงกระบวนการที่ได้มาซึ่งตัวเลข จำนวนหรือปริมาณใดปริมาณหนึ่ง โดยอาศัยเครื่องมือหรือวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การตรวจผลงาน การสอบถาม หรือการสัมภาษณ์ และการใช้แบบทดสอบ เป็นต้น การประเมินผล หมายถึงกระบวนการที่นำเอาผลของการวัดมาพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วตัดสินออกมาว่า สูง - ต่ำ กว่าเกณฑ์ หรือเกิน - อ่อน - ปานกลาง เป็นต้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 199) ได้ให้ความหมายของการวัดและการประเมินผลดังนี้ การวัด (Measurement) หมายถึง กระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมาย และเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น ๆ

การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การพิจารณาเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่าความจริงและการกระทำ

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผล หมายถึง การตรวจสอบความรู้ความสามารถของนักเรียน แล้วนำผลการตรวจสอบนั้นมาพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

2.4.2 หลักในการวัดผลประเมินผล

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรมวิชาการ (2544 : 24 – 25) ได้กำหนด การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไว้ว่า

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้ ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียน

ของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาคือต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินทั้งในระดับชั้นเรียนระดับสถานศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการคุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ และเพียงใด ดังนั้นการวัดและประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือเพิ่มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญ คือตัวผู้เรียนผู้สอน และพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครู ผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม สามารถให้ระดับคะแนนหรือ จัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน

สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้นสถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียกการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่

ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และ
 กลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมิน
 จะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง
 ภัทรา นิคมานนท์ (2537 : 6 -7) กล่าวว่าไว้ว่าการวัดผลการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพ
 และได้ผลตามจุดมุ่งหมาย ควรปฏิบัติดังนี้

- 1) วัดให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการวัดผลแต่ละครั้ง ถ้าผลของการวัดไม่ตรงกับคุณ
 ลักษณะที่เราต้องการจะวัดแล้ว ผลของการวัดจะไม่มี ความหมาย และก่อให้เกิดความผิดพลาดในการ
 นำไปใช้
- 2) ใช้เครื่องมือดีมีคุณภาพ ผลของการวัดจะเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับคุณภาพ
 ของเครื่องมือที่ใช้วัด ถ้าหากเครื่องมือใช้วัดมีคุณภาพไม่ดีพอแล้วการวัดนั้นก็ให้ผลที่ไม่เกิดคุณค่าใด ๆ
- 3) มีความยุติธรรม สิ่งที่ถูกวัดต้องอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่เหมือน ๆ กัน ไม่มีการลำเอียง
 หรือเลือกที่รักมักที่ชัง
- 4) แปลผลได้ถูกต้อง การแปลผลทุกครั้งผลที่ได้ออกมาย่อมเป็นตัวแทนของจำนวนหรือ
 ระดับของคุณลักษณะที่ต้องการวัดนั้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผลของการวัดมักออกมาในรูปของคะแนน
 หรือลำดับที่ ซึ่งการแปลผลจะได้ผลดีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ในการแปลผลว่าสมเหตุ
 สมผลมากน้อยเพียงใด
- 5) ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า การวัดที่ดินนอกจากจะเป็นการตรวจสอบว่าสิ่งที่วัดมีคุณภาพ เช่น
 ไร แล้วยังมุ่งหวังที่จะนำผลที่ได้จากการวัดไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติและปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ
 ทางการศึกษาให้ดีขึ้นด้วย

ส่วน สุชา จันทรเอม และสุรางค์ จันทรเอม (2535 : 9-12) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักการวัดผล
 และประเมินผลการเรียนการสอนไว้ว่า

- 1) ต้องมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนว่าวัดอะไร
- 2) ต้องวัดในสิ่งที่ต้องการ
- 3) การวัดต้องมีความเชื่อถือได้
- 4) ต้องสัมพันธ์และครอบคลุมหลักสูตรให้ทั่วถึง
- 5) การวัดต้องสม่ำเสมอและใช้วิธีการหลายอย่าง
- 6) ต้องให้ระยะเวลา ค่าใช้จ่ายและแรงงาน
- 7) มีความสะดวกในการตรวจและให้คะแนน

2.4.3 บทบาทของผู้บริหารกับการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผล เป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาเพราะว่าจะเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จการปฏิบัติงานในหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษานั้นๆ และยังใช้การวัดผลประเมินผลในการกำกับ การควบคุม การดูแลในการปฏิบัติงานในทุกๆ ด้าน และใช้ในการส่งเสริม การปรับปรุง การแก้ไขให้สอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน

กิติมา ปริทีลิตถ (2532 : 73) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในการวัดผลประเมินผลไว้ดังนี้

- 1) กำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการวัดผล
- 2) จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็น,
- 3) ส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการจัดสร้างข้อสอบ และควรได้มีโอกาสศึกษาดูข้อสอบที่ครูออก
- 4) เป็นผู้ที่ทราบถึงระเบียบและการควบคุมการสอบให้ปฏิบัติในแนวทางเดียวกันได้
- 5) เมื่อสอบเสร็จควรทำรายงานประเมินผลการสอบ โดยให้มีการวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อหาทางแก้ไขในโอกาสต่อไป

สำหรับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 200-201) ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบในด้านการวัดผลและประเมินผล ดังนี้

- 1) กำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลในเรื่อง
  - 1.1) ประเภทของข้อสอบที่ใช้วัดผล
  - 1.2) ระยะเวลาที่ใช้ในการสอบ จำนวนครั้งที่สอบ การเก็บคะแนนสอบแต่ละครั้ง
  - 1.3) มาตรฐานในการสอบวัดผล
  - 1.4) การเตรียมแบบฟอร์มสำหรับรายงานผลการสอบแก่ผู้ปกครอง
- 2) จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการสอบ เช่น เครื่องพิมพ์ เครื่องโรเนียว ตลอดจนเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก
- 3) พยายามส่งเสริมครูอาจารย์ให้มีความรู้ทางการวัดและประเมินผล โดยการจัดการฝึกอบรม การประชุมปฏิบัติการ ในด้านเทคนิคการออกข้อสอบ การให้คะแนน การประเมินผลข้อสอบ ตลอดจนการรายงานผลข้อสอบ
- 4) การจัดตารางสอบ ห้องสอบ และระเบียบในการสอบและการคุมสอบ
- 5) ควรมีการประเมินการสอน หากมีการบกพร่องจะได้หาทางแก้ไขต่อไป หรือเสนอแนะแนวทางในการนำไปใช้ในครั้งต่อไป

ส่วน อัมภา บุญช่วย (2537 : 131) กล่าวถึงหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในด้านการวัดและประเมินผล ไว้ว่าคือ การส่งเสริมให้ครูรู้จักหลักการและวิธีการวัดผลและประเมินผล นอกจากนั้นตัวผู้บริหารเองต้องมีความรู้ในเรื่องการวัดผลและประเมินผลด้วยเพราะจะได้เข้าใจและสามารถนำครูผู้สอนได้ ผู้บริหารจะต้องช่วยบริการและอำนวยความสะดวกในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลต่างๆ

สรุปได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องส่งเสริมให้มีการวัดผลประเมินผลในทุก ๆ ด้านเพื่อการนำผลของการประเมินผลนั้นมาใช้ในการบริหาร การจัดการ ภายในสถานศึกษาแต่การวัดผลประเมินผลนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ความถูกต้อง ความเที่ยงตรง ของข้อมูลและเครื่องมือการวัดผลประเมินผลที่มีคุณภาพ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าศักยภาพของผู้บริหารนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องประกอบไปด้วยด้านคุณลักษณะของผู้บริหาร ประกอบด้วย บุคลิกภาพ มนุษยสัมพันธ์ ภาวะผู้นำ คุณธรรม อันเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้การบริหารและการจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นไปด้วยความราบรื่น และด้านความสามารถของผู้บริหาร ประกอบด้วย หลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน วัดผลประเมินผล นั้นเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้การจัดการศึกษานั้นบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักการ จุดมุ่งหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

ในการจัดการศึกษาที่ดีและถูกต้องนั้นจะรู้ผลของการกระทำหรือผลของการปฏิบัติได้ ก็จะต้องมีมาตรฐานมาตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน ดังนั้นเพื่อให้ทราบผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยการสำรวจศักยภาพของผู้บริหารและการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารจากครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2533 กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดปัตตานี

มาตรฐานการจัดการศึกษา

1. ความหมายของมาตรฐาน

การพัฒนาการศึกษาไทยจากในอดีตสู่ปัจจุบัน ได้วิวัฒนาการมาตามลำดับซึ่งการศึกษาไทย นับว่าเป็นรากฐานที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน

สมศักดิ์ สันทรเวชฉลุ (2542 : 164-165) กล่าวถึงมาตรฐานไว้ดังนี้

มาตรฐานการศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดทางการศึกษาที่เกี่ยวกับคุณภาพ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ

- 1) มาตรฐานการศึกษาการผลิต หมายถึง คุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ที่เป็นผลผลิตของหลักสูตร
- 2) มาตรฐานศึกษาด้านปัจจัย หมายถึง คุณภาพของคน อุปกรณ์ งบประมาณ สถานที่ เทคโนโลยีจำเป็นต้องมีใช้เพื่อนำไปสู่ผลผลิตที่มีคุณภาพ
- 3) มาตรฐานศึกษาด้านกระบวนการ หมายถึง คุณภาพของระบบ วิธีการเทคโนโลยี เจริญระบบที่มีประสิทธิภาพ

นาคยา ปิณฑนานนท์ (2542 : 11) กล่าวถึงมาตรฐานการศึกษาไว้ว่า

มาตรฐาน (Standard) หมายถึง สิ่งที่ควรรู้ และสามารถทำได้เป็นอย่างดี มีการนำคำนี้ มาใช้ในลักษณะต่าง ๆ บ้างก็ใช้คำว่าเป้าหมาย (Goal) สารการเรียนรู้ (Essential Learning) หรือ ความคาดหวัง (Expectation)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 1 – 2) ได้ให้ความหมาย มาตรฐาน ไว้ว่า

มาตรฐาน คือ สภาพที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้น ซึ่งอาจเป็นสภาพปัจจัยวิธีการดำเนินงานหรือผลผลิตที่มีคุณภาพ สภาพที่พึงประสงค์นี้อาจกล่าวถึงสภาพที่เป็นอุดมคติก็ได้ แต่จะต้องเป็น เรื่องที่มีโอกาสเป็นจริงได้

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า มาตรฐาน หมายถึง สภาพที่ต้องการของผลงาน หรือหน่วยเปรียบเทียบกับ การปฏิบัติงานและผลผลิตของงานที่ออกมา

2. หลักการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้ได้มาตรฐาน

นาคยา ปิณฑนานนท์ (2542 : 118) ได้ให้หลักการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้ได้มาตรฐาน ไว้ดังนี้

- 1) โรงเรียนจะต้องให้ครอบครัวและสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษา และการบริหารแก่นักเรียนในโรงเรียน

2) จะต้องจัดหาทรัพยากรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคคล งบประมาณสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โปรแกรมการศึกษา เวลา และกระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ และเพียงพอต่อการจัดการศึกษาและให้บริการแก่นักเรียน

3) จะต้องพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน โปรแกรมการศึกษาต่าง ๆ กันไป สอดคล้องกับลักษณะความแตกต่างของนักเรียน กำหนดความคาดหวังในตัวนักเรียนอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับจำนวนครูกับนักเรียนเหมาะสม และใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย

4) ส่งเสริมเสริมความร่วมมือในการวางแผนการจัดการศึกษา โดยร่วมมือกันทั้งกับนักเรียนคณาจารย์ ครอบครัว และองค์กรหน่วยงานในชุมชนในการจัดเตรียมและจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษา

5) ให้การบริหารต่าง ๆ แก่นักเรียนที่จะทำให้นักเรียนอยู่ในโรงเรียนอย่างมีความสุข ปลอดภัยทั้งสุขภาพทางกาย จิตใจ สังคม และเพิ่มพูนการเรียนรู้

6) สร้างความมั่นใจว่านักเรียนจะมีโอกาสได้จัดเตรียมประสบการณ์การดำเนินชีวิต ความสามารถในการปรับตัวหลังจากจบการศึกษาแล้ว เพื่อก้าวสู่โลกของการทำงานการเป็นพลเมืองดีของชุมชน และประเทศ รู้จักเลือกดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง เหมาะสม และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

7) มีความพร้อมในการจัดหาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้แก่นักเรียนบุคลากรในโรงเรียน และนักเรียนสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8) จัดโอกาสและบริการการศึกษาอย่างต่อเนื่องให้แก่นักเรียน ครอบครัวของนักเรียน และบุคลากรทุกคนในโรงเรียน

8) จัดบริการที่จะให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน ในเรื่องพฤติกรรมของนักเรียนการสร้างเสริมมิตรภาพกับผู้อื่น การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การตัดสินใจและการวางแผนชีวิต

3. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณย่อมส่งผลกระทบต่อการวางแผนและการจัดการเสมอด้วยเหตุนี้องค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการทรัพยากรจำนวนมาก จึงต้องกำหนดเครื่องชี้วัดคุณภาพไว้อย่างชัดเจน ซึ่ง นาดยา บิลันธานนท์ (2542 : 11) กล่าวถึงการศึกษาตามมาตรฐานว่าเกี่ยวข้องกับประเด็นต่อไปนี้

1) ทุกคนในท้องถิ่นยอมรับร่วมกันในมาตรฐานองค์ความรู้ และทักษะความสามารถที่นักเรียนพึงมีเมื่อจบการศึกษาแล้ว

- 2) การจัดการศึกษาให้นักเรียนทุกคนมีมาตรฐานความสามารถขั้นสูงในการเรียนสาขาวิชาต่างๆ
- 3) การระดมแนวปฏิบัติเป็นสิ่งที่ดี ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันมาส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้นักเรียนบรรลุตามมาตรฐาน
- 4) การจัดเตรียมความคาดหวังที่สามารถเป็นจริงได้และโอกาสการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับนักเรียนทุกคน

4. มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 16 – 30) ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานและการประเมินคุณภาพขั้นสูงใช้เป็นกรอบการปฏิบัติใช้เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอก และเป็นแนวทางให้หน่วยงานและสถานศึกษามุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานต่างๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยกำหนดให้มี มาตรฐานการศึกษาทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 คำบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

- 1) มาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน มี 12 มาตรฐาน 38 คำบ่งชี้ เน้นพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถตามศักยภาพ และมีความสุข
- 2) มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ มี 6 มาตรฐาน 29 คำบ่งชี้ เน้นในด้านกระบวนการบริหารจัดการ และกระบวนการจัดการเรียนการสอน
- 3) มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย มี 9 มาตรฐาน 24 คำบ่งชี้ เป็นการกำหนดคุณลักษณะหรือสภาพความพร้อมของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคารสถานที่ และชุมชน

4.1 มาตรฐานด้านผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์
คำบ่งชี้

- 1) มีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตนตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละศาสนา
- 2) ซื่อสัตย์สุจริต (และมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ สำหรับระดับอาชีวศึกษา)
- 3) มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อต่อแม่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
- 4) ประหยัด (ใช้สิ่งของและทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ อย่างประหยัดและคุ้มค่า)

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และปฏิบัติตนตามระบบ
ประชาธิปไตย

ตัวบ่งชี้

- 1) การพบและรับฟังคำแนะนำของพ่อแม่ ญาติและผู้ใหญ่
- 2) รักษาสิทธิเสรีภาพของตนเองและเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
- 3) มีความรู้และปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่เป็นปัญหาของสังคม
- 4) ร่วมกิจกรรมในการพัฒนาในการพัฒนาสถานศึกษาและท้องถิ่น
- 5) รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีจิตสำนึกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
ตัวบ่งชี้

- 1) รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงผลกระทบต่อตนเองและสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม
- 2) ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และมีส่วนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 3) ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า

มาตรฐานที่ 4 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิด
สร้างสรรค์ คิด ไคร์ตรง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้

- 1) สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบและมีความคิดรวบยอด
- 2) สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล รู้จักพิจารณา ข้อดี-ข้อเสีย ความถูกต้อง-ผิด ระบุสาเหตุ - ผล ค้นหาคำตอบ เกี่ยวกับวิธีและมีปฏิภาณในการแก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างสันติ และมีความถูกต้องเหมาะสม
- 3) มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์และกำหนดเป้าหมายได้

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

ตัวบ่งชี้

- 1) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชา/หมวดวิชาที่สำคัญไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ (คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศาสตร์ คอมพิวเตอร์ และวิชาเฉพาะสาขาสำหรับอาชีวศึกษา)
- 2) มีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง
อย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้

- 1) มีความกระตือรือร้น สนใจการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ รู้จักตั้งคำถามเพื่อหาเหตุ - ผล รักการอ่าน สามารถใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้และสื่อต่างๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา
  - 2) รักการอ่าน สามารถใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้และสื่อต่างๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา
  - 3) สามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้และประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องด้วยตนเอง
- มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนเห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ศิลปะ และวัฒนธรรมที่งดงามของไทย

ตัวบ่งชี้

- 1) รู้จักท้องถิ่น รักและร่วมพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
  - 2) มีความรู้ ความเข้าใจภูมิปัญญาไทย โดยเฉพาะภูมิปัญญาของท้องถิ่น และนำมาใช้ได้
  - 3) ชื่นชมและสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีที่งดงามของท้องถิ่นและของไทย
- มาตรฐานที่ 8 ผู้เรียนรู้จักตนเอง ฟังตนเองได้ มีบุคลิกภาพที่ดี

ตัวบ่งชี้

- 1) รู้ถึงความถนัด ความสามารถ ความสนใจ ข้อดี ข้อด้อยของตนเอง และพยายามปรับปรุงตนเอง
- 2) เป็นตัวของตัวเอง มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมและให้เกียรติผู้อื่น
- 3) รู้กาลเทศะในการใช้คำพูด กิริยามารยาทและการแต่งกาย
- 4) สามารถกำหนดเป้าหมาย แนวทาง คัดลึนใจ และแก้ปัญหาของตนเองได้ (เฉพาะระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา)

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ตัวบ่งชี้

- 1) สามารถทำงานตามลำดับขั้นตนเองและผลงานมีประสิทธิภาพ
- 2) ขยัน อดทน ละเอียดรอบคอบในการทำงาน พัฒนางาน สามารถทำงานอย่างมีความสุข และภูมิใจในผลงานของตนเอง
- 3) สามารถทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เอาเปรียบ ให้ความร่วมมือ ยอมรับฟังความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่น ร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่ม
- 4) มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
ตัวบ่งชี้

- 1) มีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน
- 2) มีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน
- 3) ร่าเริงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครู เพื่อนและบุคคลทั่วไป
- 4) รู้จักดูแลสุขภาพ และป้องกันตัวเองไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ
- 5) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพติดและสิ่งมอมเมา ไม่เสพสิ่งเสพติด

และปลอดจากสิ่งมอมเมา

มาตรฐานที่ 11 ผู้เรียนปลอดจากสิ่งเสพติดให้โทษและสิ่งมอมเมา
ตัวบ่งชี้

- 1) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพติดและสิ่งมอมเมา
- 2) ไม่เสพสิ่งเสพติดและปลอดจากสิ่งมอมเมา และไม่แสวงหาผลประโยชน์

มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา
ตัวบ่งชี้

- 1) มีความชื่นชมและร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

4.2 มาตรฐานด้านกระบวนการ

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบ
ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

ตัวบ่งชี้

- 1) มีการจัดองค์กร/โครงสร้างการบริหารชัดเจน
- 2) มีปรัชญา แผนพัฒนา/ธรรมนูญสถานศึกษา แผนการดำเนินงานของสถานศึกษา

และ ตัวชี้วัดความสำเร็จ

- 3) มีการปฏิบัติตามแผน
- 4) มีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลเปรียบเทียบกับเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง
- 5) มีระบบข้อมูลสารสนเทศครบถ้วน ถูกต้อง ตรงกับความต้องการและทันต่อการใช้งาน
- 6) มีการบันทึกและรายงานผลการประเมิน
- 7) มีการนำข้อมูลและผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจและปรับปรุงงาน

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

ตัวบ่งชี้

1) ผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษา
2) มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคลากรในสถานศึกษา และชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน

3) มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

4) ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา

มาตรฐานที่ 15 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้

1) จัดสภาพแวดล้อมที่สะอาด เป็นระเบียบ ปลอดภัย

2) จัดระบบป้องกันให้สถานศึกษาปลอดสารพิษ สิ่งเสพติด อาชญากรรมและอบายมุข

3) จัดระบบสาธารณสุขปลอดภัยที่ดี

4) จัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้ครู และบุคลากรอย่างเพียงพอ และจัดสภาพแวดล้อม

ให้เอื้อต่อการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษาส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร/ครู ตามความจำเป็นและเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

ตัวบ่งชี้

1) จัดครูเข้าสอนตรงตามสาขาวิชา หรือความถนัด หรือความรู้ ความสามารถ

2) ครูได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับเรื่องที่ใช้สอนหรือปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลง

3) ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม

มาตรฐานที่ 17 สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

ตัวบ่งชี้

1) มีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

2) มีการจัดแนวการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียน/ท้องถิ่น และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม ให้สามารถเชื่อมโยงแก้ปัญหาท้องถิ่น ได้และนำไปปฏิบัติได้จริง

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
ตัวบ่งชี้

- 1) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติและสนองความต้องการของผู้เรียน
- 2) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ
- 3) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
- 4) มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี และสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- 5) มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน
- 6) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพ อย่างครบถ้วนทั้งด้านดนตรี ศิลปะ และกีฬา
- 7) ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่นและความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน
- 8) มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง
- 9) มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษาของตน และมีความกระตือรือร้นในการไปเรียน

4.3 มาตรฐานด้านปัจจัย

มาตรฐานที่ 19 ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี
ตัวบ่งชี้

- 1) ผู้บริหารอุทิศตนให้กับการปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- 2) ผู้บริหารมีความเมตตา กรุณา มีความรับผิดชอบ ยุติธรรม ซื่อสัตย์
- 2) ผู้บริหารมีการครองตนที่ดี ไม่มีหนี้สินส่วนตัว ไม่เกี่ยวข้องกับอบาบายมุข สิ่งเสพติด

มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ
ตัวบ่งชี้

- 1) ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง
- 2) ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์และเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง
- 3) ผู้บริหารมีความเป็นประชาธิปไตย

มาตรฐานที่ 21 ครูมีวิญญาณความเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม
ตัวบ่งชี้

- 1) ครูมีความเอื้ออาทร เข้าใจและเอาใจใส่ผู้เรียนทุกคนอย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน
- 2) ครูมีมนุษยสัมพันธ์ ควบคุมอารมณ์ได้ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- 3) ครูมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา อุทิศตนให้กับการพัฒนาผู้เรียน
- 4) ครูวางตนเหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความประพฤติบุคคลิกภาพ .
- 5) ครูมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู

มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพและ
เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้

- 1) ครูรู้เป้าหมายของหลักสูตรและเป้าหมายการจัดการศึกษา
- 2) ครูมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนและกระบวนการเรียน
การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 3) ครูมีความรู้ความสามารถในการประเมินผลการเรียนการสอนและการ นำผลการ
ประเมินมาใช้พัฒนาคุณภาพ

มาตรฐานที่ 23 ครูมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้
เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้

- 1) ครูมีนิสัยรักการแสวงหาความรู้และข่าวสารข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมา
พัฒนาการเรียนการสอน
- 2) ครูมีความสามารถในการศึกษา วิจัย เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอน
- 3) ครูมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขสถานการณ์ได้

มาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ
ตัวบ่งชี้

- 1) ครูมีความถนัด/ความเชี่ยวชาญตรงกับงานที่ปฏิบัติ

2) มีจำนวนครูตามเกณฑ์

มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้

1) มีหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่เหมาะสม สอดคล้องกับ เป้าหมายการศึกษาและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

2) มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 26 สถานศึกษามีอาคาร สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกตามเกณฑ์

ตัวบ่งชี้

1) อาคาร สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกตามเกณฑ์

มาตรฐานที่ 27 ชุมชน/ผู้ปกครองมีศักยภาพในการสนับสนุน การจัดการและการพัฒนาการศึกษา

ตัวบ่งชี้

1) ผู้ปกครองมีความรัก ความเข้าใจ เอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานและเป็นแบบอย่างที่ดี

2) ชุมชน/ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษาและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของสถานศึกษา จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานมาตรฐานการศึกษาทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1) มาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน มี 12 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้ เน้นพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถตามศักยภาพ และมีความสุข

2) มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ มี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้ เน้นในด้านกระบวนการบริหารจัดการ และกระบวนการจัดการเรียนการสอน

3) มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย มี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้ เป็นการกำหนดคุณลักษณะ หรือสภาพความพร้อมของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคารสถานที่ และชุมชน

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยนำมาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้ ด้านกระบวนการบริหารจัดการ และกระบวนการจัดการเรียนการสอน คือมาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบ วงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา มาตรฐานที่ 15 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของผู้เรียน มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษาส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร/ครู ตามความจำเป็นและเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ มาตรฐานที่ 17 สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนสอดคล้อง

กับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย 2 มาตรฐาน 6 ตัวบ่งชี้ ด้านการกำหนดคุณลักษณะหรือสภาพความพร้อมของผู้บริหารคือ มาตรฐานที่ 19 ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการมาใช้ในการศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบศักยภาพของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตาม มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่กล่าวมาเท่านั้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ประสิทธิ์ พงษ์เทพนิวัติ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ผู้นำท้องถิ่นและข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษาเกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ในเขตพื้นที่ชนบทยากจน ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา มีดังนี้

- 1) ลักษณะส่วนบุคคลที่ลำดับความสำคัญ ดังนี้
  - 1.1) ชื่อตรงต่อตนเองและหน้าที่
  - 1.2) ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ทุกโอกาส
  - 1.3) ประสานความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ทำงาน
  - 1.4) สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้
  - 1.5) โน้มน้าวและกระตุ้นให้ครูภายในโรงเรียนทำงานร่วมกันจนสำเร็จ

ตามวัตถุประสงค์

- 2) ลักษณะด้านวิชาชีพ จัดลำดับความสำคัญไว้ดังนี้
  - 2.1) ความรู้ความสามารถทางการศึกษา
  - 2.2) การมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรประถมศึกษา
  - 2.3) การรู้เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

สนธิ เสวตวงศ์สกุล (2532 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ที่ส่งผลต่อการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน ในจังหวัดพัทลุง คุณลักษณะที่ศึกษาจัดไว้ 7 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรม ด้านการเป็นผู้นำ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความรู้ความสามารถทางการบริหาร ด้านการพัฒนาชุมชน และด้านส่วนตัวและครอบครัว ผลการศึกษาจัดลำดับความสำคัญไว้ ดังนี้

- 1) ด้านคุณธรรม
- 2) ด้านความรู้ความสามารถทางการบริหาร
- 3) ด้านมนุษยสัมพันธ์
- 4) ด้านบุคลิกภาพ
- 5) ด้านการเป็นผู้นำ
- 6) ด้านการพัฒนาชุมชน
- 7) ด้านส่วนตัวและครอบครัว

ลีลา สุวรรณนิมิตร (2533 : บทคัดย่อ) ได้วิจัย เรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลตามทัศนะของครูผู้สอนในโรงเรียนอนุบาลของรัฐ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้สอนในโรงเรียนอนุบาลของรัฐ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติทั่วประเทศ จำนวน 357 คน เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า เกี่ยวกับ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร 7 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะด้านคุณธรรม คุณลักษณะด้านการเป็นผู้นำ คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการบริหาร คุณลักษณะด้านการปฏิบัติงาน คุณลักษณะด้านส่วนตัว และครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า

- 1) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าคุณลักษณะบุคลิกภาพที่พึงประสงค์มากสามลำดับ คือ มีความกระตือรือร้นในการทำงาน ควบคุมอารมณ์ได้ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 2) คุณลักษณะด้านคุณธรรม ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์มากที่สุดในด้านคุณธรรม คือ มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความจริงใจต่อผู้ร่วมงาน
- 3) คุณลักษณะด้านการเป็นผู้นำ ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าคุณลักษณะด้านการเป็นผู้นำที่พึงประสงค์สามอันดับ คือ ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขสถานการณ์ได้ดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โน้มน้าวและกระตุ้นให้ครูภายในโรงเรียนทำงานร่วมกันจนสำเร็จตามวัตถุประสงค์
- 4) คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่ายอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ประสานความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ทำงานร่วมกัน รู้จักให้เกียรติ และเคารพสิทธิของผู้อื่น
- 5) คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถ ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าคุณลักษณะที่สำคัญสามอันดับแรกคือ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนอนุบาลมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษาเป็นอย่างดีและมีความรู้ความเข้าใจด้านจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก

6) คุณลักษณะด้านการปฏิบัติงาน ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าคุณลักษณะที่สำคัญคือ สามารถให้คำแนะนำ ซึ่งแจกแจงระเบียบข้อบังคับของทางราชการให้ผู้ได้บังคับบัญชาเข้าใจได้ถูกต้อง รู้ขอบข่ายของงานที่รับผิดชอบเป็นอย่างดี มีความสามารถปรับปรุงงานให้ดีขึ้น มีความสามารถในการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรเข้าปฏิบัติงานได้เหมาะสมกับลักษณะงาน

7) คุณลักษณะด้านส่วนตัวและครอบครัว มีความคิดเห็นว่า คุณลักษณะที่สำคัญเป็นอันดับแรก คือ ความประพฤติไม่เป็นที่เสื่อมเสีย มีสุขภาพทางกายและทางจิตดี สามารถดำเนินชีวิตครอบครัวอย่างราบรื่น มีความสุขอย่างเรียบง่ายและประหยัด

สุวภา บุญรัตน์ (2535 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษตามทัศนะของผู้บริหารและครู อาจารย์ในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษ จำนวน 26 คน ครู อาจารย์โรงเรียนการศึกษาพิเศษ จำนวน 342 คน รวมทั้งหมด 368 คน ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร 7 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะด้านคุณธรรม คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการบริหาร คุณลักษณะด้านการปฏิบัติงานการศึกษาพิเศษ และคุณสมภาติด้านส่วนตัวและครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า

1) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ที่พึงประสงค์มากที่สุดสามลำดับ คือ ความรับผิดชอบ ความกล้าในการตัดสินใจ ความเข้มแข็ง อดทน อดกลั้น

2) คุณลักษณะด้านคุณธรรม ที่พึงประสงค์มากที่สุดสามลำดับ คือ ความจริงใจ และความซื่อสัตย์ในการทำงาน ความยุติธรรมต่อนักเรียน ผู้ร่วมงาน และผู้อื่น ความเมตตากรุณาต่อนักเรียนผู้ร่วมงานและผู้อื่น

3) คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ ที่พึงประสงค์มากที่สุดสามลำดับ คือ การใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขสถานการณ์ ความกล้าในการแสดงความคิดเห็น ความสามารถตัดสินใจสั่งการอย่างเด็ดขาด

4) คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ ที่พึงประสงค์มากที่สุดสามลำดับ คือ ความเสมอต้นเสมอปลายในการปฏิบัติงาน ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การให้เกียรติและยกย่อง ผู้ร่วมงานและผู้อื่น

5) คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการบริหาร ที่พึงประสงค์มากที่สุดสามลำดับ คือ การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคคล การอบรมผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสูตรและวิธีการที่กรมสามัญกำหนด ความสามารถในการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน

6) คุณลักษณะด้านการปฏิบัติงานการศึกษาพิเศษ ที่พึงประสงค์สามลำดับ คือความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายการจัดการศึกษาพิเศษ ความรู้ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ ของโรงเรียน การศึกษาพิเศษ

ประพันธ์ ไพลคำ (2537 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเกี่ยวกับ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ ผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของครู และกรรมการศึกษาในจังหวัดปราจีนบุรี ผลการวิจัย พบว่า ครูและกรรมการศึกษามีความเห็นว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร โรงเรียนที่อยู่ใน ระดับมาก ได้แก่ ความเป็นผู้นำ ซึ่งแสดงออกมาในรูปของมีความรับผิดชอบสูง ซื่อสัตย์สุจริตและ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรในโรงเรียนและบุคคลทั่วไป ด้านความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่ ได้แก่ มีความสามารถในการบริหารบุคคล รู้หลักการบริหาร มีประสบการณ์ในการบริหารงาน ด้านบุคลิกภาพ ได้แก่ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีน้ำใจไมตรี ให้ความอบอุ่นกับผู้ใต้บังคับบัญชา ด้านความสามารถในการบริหาร ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหาสูง มีความรู้เข้าใจในนโยบายและวัตถุประสงค์ ของการปฏิบัติงานชัดเจน มีความสามารถสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือในหมู่เพื่อน ร่วมงาน

จิต แก้วทิพย์ (2534 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องคุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียนและครูอาจารย์ในลักษณะรวมรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการปฏิบัติงานตามกระบวนการ นิเทศภายใน โรงเรียนกับคุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนมีความสัมพันธ์ ในทางบวกระดับสูง

ยี่ดพอง อินทโกษี (2537 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่เสี่ยงภัย จังหวัดยะลา 7 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรม ด้านความเป็นผู้นำ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านส่วนตัว และครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ในพื้นที่เสี่ยงภัย จังหวัดยะลา เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

1) คุณลักษณะด้านคุณธรรม ประกอบด้วยคุณลักษณะย่อยที่สำคัญ สามอันดับแรก คือ ความเสียสละ โดยถือประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติงาน มีความยุติธรรมให้ความเสมอภาคแก่ผู้ร่วมงาน

2) คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ ประกอบด้วยคุณลักษณะย่อยที่สำคัญ สามอันดับแรก คือ มีจิตใจกว้างขวางสนับสนุนความก้าวหน้าของผู้ใต้บังคับบัญชา มีความกล้าในการตัดสินใจ และ มีความกล้าในการแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน้าผู้อื่น

3) คุณลักษณะด้านการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยคุณลักษณะย่อยที่สำคัญ สามอันดับแรก คือ ความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงานในหน้าที่ เป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานและอุทิศเวลาให้แก่งานในหน้าที่

4) คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถ ประกอบด้วยคุณลักษณะย่อยที่สำคัญ สามอันดับแรก คือ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายการจัดการศึกษา และมีความรู้ความสามารถในการวางแผน

5) คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วยคุณลักษณะย่อยที่สำคัญ สามอันดับแรก คือ ให้เกียรติและเคารพสิทธิของผู้อื่น ใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและยกย่องผู้กระทำควมดี

6) คุณลักษณะด้านส่วนตัวและครอบครัว ประกอบด้วยคุณลักษณะย่อยที่สำคัญ สามอันดับแรก คือ มีความประพฤติดี สามารถแยกเรื่องส่วนตัวและงานออกจากกันได้และเป็นคนที่ไม่ทันต่อเหตุการณ์

7) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ประกอบด้วยคุณลักษณะย่อยที่สำคัญ สามอันดับแรก คือ รู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา มีความเชื่อมั่นในตนเองและเป็นคนตรงต่อเวลา

ชาญชัย ชื่นพระแสง (2538 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องปัจจัยที่สนับสนุนพฤติกรรมมองการณ์ของโรงเรียนและครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความเห็นว่า ปัจจัยที่สนับสนุนพฤติกรรมมองการณ์ในระดับมาก โดยเรียงตามค่าเฉลี่ยคือ ด้านภาวะผู้นำ ด้านบทบาท ด้านบรรยากาศองค์กร ด้านการจูงใจ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการตัดสินใจ และด้านวัฒนธรรมองค์กร และปัจจัยที่สนับสนุนพฤติกรรมมองการณ์ที่มีอำนาจพยากรณ์ พฤติกรรมมองการณ์ได้ดีจากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน มีดังนี้

- 1) ด้านบรรยากาศองค์กร
- 2) ด้านการตัดสินใจ
- 3) ด้านการติดต่อสื่อสาร
- 4) ด้านบทบาท

วิมล หัตถ์งานงค์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น เขตการศึกษา 3 ผลการวิจัยพบว่า

1) พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร โรงเรียนดีเด่น เขตการศึกษา 3 ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านภาวะผู้นำและด้านการวางแผน อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร ด้านมนุษยสัมพันธ์มากที่สุด รองลงมาเป็น ด้านภาวะผู้นำและด้านการวางแผน

2) พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนดีเด่น เขตการศึกษา 3 ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านภาวะผู้นำและด้านการวางแผน มีวิถีทางการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมไม่แตกต่างกัน

3) พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนดีเด่น เขตการศึกษา 3 ที่มีอายุต่างกันมีความแตกต่างกันในด้านมนุษยสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนพฤติกรรมด้านภาวะผู้นำและการวางแผน ไม่แตกต่างกัน

4) พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนดีเด่นเขตการศึกษา 3 ที่มีประสบการณ์ในการบริหารต่างกันมีความแตกต่างกันด้านการวางแผน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนพฤติกรรมด้านภาวะผู้นำและมนุษยสัมพันธ์ไม่แตกต่างกัน

วิเชียร นพพลกรัง (2533 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ โรงเรียนส่วนใหญ่มีเอกสารหลักสูตร ตามเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยเจ้าสังกัดแจกให้ ส่วนการนำไปใช้โรงเรียนจัดให้มีเอกสารหลักสูตรและสื่ออย่างเพียงพอ และให้ครูศึกษาค้นคว้าเอง ประเมินความเข้าใจจาก การสังเกต การใช้สื่อ วิจัยวัดประเมินผลผลสัมฤทธิ์ และลักษณะพึงประสงค์ตามหลักสูตร และโรงเรียนได้ปรับปรุงแผนการสอน กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

2) ด้านการเรียนการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่ผู้บริหารและครูจัดตารางสอน โดยจัดให้คาบเรียนยืดหยุ่นได้ จัดครูเข้าสอนตามความสามารถและประสบการณ์ จัดเรียนแบบคละกัน ส่วนการจัดกลุ่ม ให้ครูเตรียมการสอน โดยบันทึกการสอนล่วงหน้า และประเมินการสอน จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ส่วนการสอนซ่อมเสริมเป็นกลุ่มย่อย

3) ด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่จัดหาสื่อ โดยซื้อจากเงินงบประมาณ และส่งเสริมการใช้โดยให้ครูบันทึกการสอนล่วงหน้า และประชุมชี้แจง ให้เห็นความสำคัญ นิเทศการใช้สื่อ โดยให้ครูศึกษาเองและประเมินผลการใช้สื่อจากผลสัมฤทธิ์

4) ด้านวัดและประเมินผลโรงเรียน ส่วนใหญ่เตรียมครูโดยส่งเข้ารับการอบรม และให้คำแนะนำปรึกษาหารือ โรงเรียนอำนวยความสะดวก โดยจัดทำเครื่องมือ และแบบทดสอบ สนับสนุนให้ครูนำผลไปใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติและสอนซ่อมเสริมและจัดทำสถิติข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผล

5) ด้านห้องสมุด โรงเรียนส่วนใหญ่สำรวจความต้องการโดยประชุมครู ส่งเสริมให้เด็กใช้บริการ โดยใช้กิจกรรมสอนข่าว มอบหมายให้ครูเป็นบรรณารักษ์แล้วจัดเวรนักเรียนผลัดกัน

รับผิดชอบ มีการเปิดบริการระหว่างพักกลางวัน โรงเรียนได้รับหนังสือจากต้นสังกัดเป็นครั้งคราว และประเมินการใช้ห้องสมุดจากบันทึกการใช้

6) ด้านการนิเทศการศึกษา โรงเรียนส่วนใหญ่ศึกษาสภาพและความต้องการ โดยปรึกษาหารือกับคณะครู วิธีการนิเทศใช้การให้คำปรึกษาหารือ สร้างสื่อนิเทศและให้ครูนิเทศซึ่งกันและกัน และประชุมเพื่อให้ครูนำผลการนิเทศมาปรับปรุงการเรียนการสอน

7) ด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการสำรวจความต้องการของครูและพิจารณาความจำเป็นจากการประชุมสอบถามและจัดทำโครงการอบรมให้ตรงกับความเป็น โดยจัดร่วมกับกลุ่มโรงเรียน และส่งเสริมให้เข้าร่วมประชุมอบรม โดยอำนวยความสะดวกในการสมัครและติดต่อที่พักให้ ส่วนการติดตามและประเมินผลให้ครูที่เข้าอบรมถ่ายทอดความรู้แก่คนอื่น

สมเกียรติ รัตนวิฑูรย์ (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536 : 395 – 396) ได้วิจัยเรื่อง การจัดงานวิชาการภายในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดน่าน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ โรงเรียนส่วนใหญ่มีเอกสารหลักสูตรโดยหน่วยงานต้นสังกัดแจกให้ มีการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร โดยการประชุมชี้แจง ส่วนการนำหลักสูตรไปใช้นั้น ยึดหลักสูตรเป็นหลักแต่ยืดหยุ่นตามสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น

2) ด้านการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่ผู้บริหารจัดครูเข้าสอนตามความรู้ความสามารถ ความสนใจ ประสบการณ์ และคณะครูทุกคนร่วมกันจัดตารางสอน โดยกำหนดคาบเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ มีการเตรียมการสอนและจัดสอนซ่อมเสริม

3) ด้านสื่อการเรียนการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่มีการสำรวจความต้องการใช้สื่อ แล้วจัดซื้อด้วยเงินงบประมาณ และยืมจากศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

4) ด้านการวัดผลประเมินผล โรงเรียนส่วนใหญ่มีการสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล โดยจัดทำในระดับกลุ่มโรงเรียน มีการนำผลการวัดและประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน

5) ด้านห้องสมุด โรงเรียนส่วนใหญ่จัดห้องสมุดเป็นเอกเทศ โดยใช้ห้องใดห้องหนึ่งของอาคารเรียน จัดหนังสือแยกตามกลุ่มประสบการณ์ของหลักสูตร ตลอดจนมีครูบรรณารักษ์ รับผิดชอบในการดูแลรักษาและให้บริการ

6) งานนิเทศการศึกษา โรงเรียนส่วนใหญ่มีการเตรียมการนิเทศ โดยผู้บริหารโรงเรียนประชุมครูให้เห็นความสำคัญและยอมรับการนิเทศ กิจกรรมนิเทศที่ใช้ ได้แก่ การเยี่ยม ชั้นเรียน และการสังเกตการสอน

7) ด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการสำรวจความต้องการของครู โดยการประชุมสอบถาม แล้วจัดประชุมอบรมร่วมกับกลุ่มโรงเรียน มีการติดตามประเมินผลภายหลังการประชุมอบรม

จิตรภา กาญจนวิบูลย์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1) งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ คือ ผู้บริหารและครูไม่ศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรให้ชัดเจน สาเหตุเนื่องจาก บุคลากรมีงานที่จะต้องปฏิบัติมากทั้งงานการสอนและงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย แนวทางแก้ไขคือ หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดครูให้ครบตามเกณฑ์

2) งานการเรียนการสอน คือ สถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้และห้องพิเศษไม่เพียงพอต่อการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน สาเหตุเนื่องจาก งบประมาณที่ได้รับ จัดสรรไม่เพียงพอ แนวทางแก้ไขคือ หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนเพิ่มขึ้น

3) งานด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน คือ ครูขาดความรู้และทักษะในการผลิต การใช้ และการบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอน สาเหตุเนื่องจาก ครูไม่เห็นความสำคัญของการใช้สื่อ แนวทางแก้ไขคือ ผู้บริหารประชุมชี้แจงให้ครูเห็นความสำคัญของการใช้สื่อ

4) งานวัดผลประเมินผล คือ เอกสาร วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นต่อการใช้วัดผลประเมินผลไม่เพียงพอ สาเหตุเนื่องจาก งบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอ แนวทางแก้ไขคือ หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนเพิ่มขึ้น

5) งานห้องสมุด คือ หนังสือ วัสดุ และครุภัณฑ์ไม่เพียงพอ สาเหตุเนื่องจากงบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอ แนวทางแก้ไข คือ หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนเพิ่มขึ้น และ โรงเรียนขอบริจาคจากเอกชนและหน่วยงานอื่น

6) งานนิเทศภายใน คือ ผู้บริหารและครูไม่ศึกษาและทำความเข้าใจหลักการและวิธีการปฏิบัติการณ์เทศภายในอย่างชัดเจน สาเหตุเนื่องจาก บุคลากรไม่เห็นความสำคัญของการนิเทศ แนวทางแก้ไขคือ ผู้บริหารและครูควรได้รับการนิเทศและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

7) งานประชุมอบรมทางวิชาการ คือ งบประมาณในการจัดประชุมอบรมทางวิชาการไม่เพียงพอ สาเหตุเนื่องจาก หน่วยงานต้นสังกัดไม่ได้จัดสรรงบประมาณในส่วนนี้มาให้โรงเรียน แนวทางแก้ไขคือ หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดตั้งงบประมาณสำหรับพัฒนางานวิชาการให้โรงเรียน

เมธปียา ศรีสง (2543 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องพฤติกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารตามเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพังงา 6 ด้าน ได้แก่ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านภาวะผู้นำ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการจูงใจและด้านบุคลิกภาพ ผลการวิจัยพบว่า

1) การปฏิบัติงานของผู้บริหารตามเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา ในภาพรวมและพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมาก

2) พฤติกรรมของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา ด้านภาวะผู้นำ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการจูงใจ ด้านบุคลิกภาพ กับ การปฏิบัติงานของผู้บริหารตามเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ส่วนด้านมนุษยสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ตามเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา มีความสัมพันธ์ระดับค่อนข้างสูง

3) พฤติกรรมของผู้บริหารที่ใช้เป็นตัวพยากรณ์ การปฏิบัติงานของผู้บริหารตามเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา จากการวิเคราะห์โดยวิธีถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน มีลำดับดังนี้

- 3.1) ด้านการจูงใจ
- 3.2) ด้านการติดต่อสื่อสาร
- 3.3) ด้านบุคลิกภาพด้าน
- 3.4) ความรู้ความสามารถ
- 3.5) ด้านมนุษยสัมพันธ์

สามารถร่วมกันพยากรณ์การปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา ได้ร้อยละ 85.4

2. งานวิจัยต่างประเทศ

แมกนุสัน (Magnuson, 1971 : 78 – 91 อ้างถึงในย็อคฟอง อินทร โกษี 2537 : 68 – 69) ได้วิจัยเรื่องคุณลักษณะของผู้จัดการโรงเรียน ที่ประสบความสำเร็จในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยจำแนก คุณลักษณะของผู้จัดการโรงเรียนออกเป็น 2 ลักษณะ คือ คุณลักษณะด้านอาชีพและคุณลักษณะ ด้านส่วนตัว สรุปคุณลักษณะทั้งสองด้านได้ดังนี้

- 1) คุณลักษณะด้านวิชาชีพ มีดังนี้
  - 1.1) มีความสามารถในการติดต่อและเข้ากับผู้อื่นได้ดี
  - 1.2) มีความรู้ในสาขาวิชาชีพเป็นอย่างดี
  - 1.3) รู้จักมอบหมายงานให้ผู้อื่นทำ
  - 1.4) ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี
  - 1.5) ให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
  - 1.6) เป็นผู้กล้าเข้าใกล้และมีเวลาสำหรับผู้ร่วมงาน
  - 1.7) ให้ความสนใจในบุคคลอื่น ๆ
  - 1.8) มีความสามารถในการวางแผนและการจัดระเบียบงาน

- 1.9) รับฟังความคิดเห็นจากบุคคลอื่น ๆ
- 1.10) รู้จักใช้ช่องทางแห่งอำนาจหน้าที่
- 2) คุณลักษณะส่วนตัว ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้
  - 2.1) มีวิจรรณญาณ และมีความยุติธรรม
  - 2.2) มีความซื่อสัตย์และจงรักภักดี
  - 2.3) มีความรู้กว้างขวาง
  - 2.4) เป็นผู้มั่งมีสติไม่ใช้อารมณ์
  - 2.5) มีความจริงใจ
  - 2.6) มีความเป็นมิตร
  - 2.7) มีอารมณ์ขัน
  - 2.8) มีใจกว้างและเปิดเผย
  - 2.9) มีความเสมอต้นเสมอปลาย
  - 2.10) มีความเมตตาปราณี และเอื้ออาทรต่อผู้อื่น

เฟอร์รันดีโน (Ferrandino, 1984 : 853 – A อ้างถึงในชาอุชัย ชื่นพระแสง, 2539 : 54) ได้วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จในงานกับพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของผู้บริหาร โรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมการติดต่อสื่อสารมีความสัมพันธ์อย่างมากกับความสำเร็จในงานของผู้บริหารโรงเรียน การติดต่อสื่อสาร ช่วยให้ผู้บริหารสามารถอธิบายให้ผู้ร่วมงานได้เข้าใจถึงการตัดสินใจของผู้บริหารได้ดีกว่าที่ผู้ร่วมงานจะตัดสินใจด้วยความรู้สึกละค่านิยม การวิจัยยังพบอีกว่า พฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ มีผลต่อการยอมรับของครู

เลมมันซ์ (Lemmons, 1985 : 146 อ้างถึงในอุไร เหล่าธรรมยิ่งยง, 2536 : 38) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินมาตรฐานการปฏิบัติหน้าที่ของครูใหญ่และครูเชิงจริยธรรมในการประกอบอาชีพ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ใหญ่และครู รวมทั้งความสำคัญ ของค่าเฉลี่ยระหว่างอาจารย์ใหญ่และครูเชิงมาตรฐานการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ใหญ่และครูรวมทั้ง ความสำคัญของค่าเฉลี่ยระหว่างอาจารย์ใหญ่และครูเชิงมาตรฐาน โดยพิจารณาจากกลุ่มย่อยที่มีความ สำคัญกับตัวแปรต่าง ๆ เช่น ประสบการณ์ คุณวุฒิ เพศ เชื้อชาติและอายุ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ ดำรวจไปถึงความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของความสำคัญทางด้านอาชีพ โดยอาศัยกลุ่มย่อยและตัว แปรพบว่าอาจารย์ใหญ่ที่ประสบความสำเร็จตามเกณฑ์มาตรฐานอาชีพ ค่าสัมพันธ์อันเป็นสาระสำคัญ เชิงสถิติระหว่างอาจารย์ใหญ่และครูไม่แตกต่างกันโดยเกณฑ์เฉลี่ย ที-เทสท์ (t-test) เปิดเผยว่า ไม่ว่าความแตกต่างกันในด้านสาระสำคัญของตัวแปร เช่น ระดับประสบการณ์ เพศ เชื้อชาติหรืออายุ ตามวิธีการของ ฮโนวา (One-way ANOVA) แสดงความแตกต่างเฉพาะด้านคุณวุฒิ ที-เทสท์

(t-test) และ อโนวา (One – way ANOVA) พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในสาระสำคัญของเกณฑ์เฉลี่ยจากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า ศักยภาพของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องมีองค์ประกอบหลายด้าน เพื่อให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงจำเป็นจะต้องศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารและความสามารถของผู้บริหารที่มีผลหรือสาเหตุที่ทำให้ศักยภาพของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน การปฏิบัติงานของผู้บริหารนั้นมีประสิทธิภาพและเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาผู้บริหารและการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของผู้บริหารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น